

Correctievoorschrift HAVO

2017

tijdvak 2

filosofie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 46 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Internationale drugshandel

1 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat een handelend persoon gezien kan worden als iemand die de vrijheid heeft om zijn eigen leven vorm te geven 1
- een uitleg dat een hulpeloos slachtoffer gezien kan worden als iemand die gedetermineerd wordt door zijn omgeving 1
- een uitleg dat El Chapo in tekst 1 eerder wordt gezien als hulpeloos slachtoffer van de bittere armoede in zijn geboortedorp, waar drugshandel het enige alternatief is 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een handelend persoon heeft keuzes die gevolgen hebben voor hemzelf en voor anderen. Hij is op die gevolgen en dus op die keuzes aan te spreken. Een mens kan zelf handelen om aan zijn ellende te ontsnappen. Van een handelend persoon wordt dus verondersteld dat hij de vrijheid heeft om te handelen en problemen op te lossen 1
- Een slachtoffer daarentegen kan niets aan zijn situatie doen. Van hem wordt verondersteld dat hij bepaald, gedetermineerd wordt door omstandigheden, afkomst of wat dan ook 1
- In tekst 1 wordt gezegd dat El Chapo opgroeide in bittere armoede. In zijn dorp geldt het recht van de sterkste en drugshandel is er van oudsher de enige ontsnappingsmogelijkheid. Er is voor El Chapo geen andere manier om aan de armoede te ontsnappen dan via de drugshandel. Hij wordt wat dat betreft gezien als iemand die geen keuze heeft waarvoor hij verantwoordelijk gehouden kan worden; hij is een slachtoffer van zijn armoedige omstandigheden 1

2 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het begrip 'noodzakelijke goederen' dat armoede volgens Smith samenhangt met uitsluiting: zonder noodzakelijke goederen kan je geen eervol leven leiden, waardoor je buiten de maatschappij komt te staan 1
- een argumentatie met Smiths begrip van 'luxe goederen' of El Chapo, die een miljard dollar heeft maar ze niet kan uitgeven, rijk kan worden genoemd 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Smith vat armoede relationeel op. Volgens hem zijn noodzakelijke goederen niet alleen nodig om in eerste levensbehoeften te voorzien, maar ook om een eervol leven te kunnen leiden. Wie te arm is om over deze goederen te beschikken, wordt volgens Smith uitgesloten van een eervol maatschappelijk leven 1
  - Luxe goederen zijn volgens Smith zaken die het leven comfortabel maken. Ze zijn niet nodig om een eervol bestaan te leiden. Ik vind dat El Chapo vanuit deze definitie van luxe goederen niet rijk was. Hij had dan wel veel geld, maar hij kon het niet uitgeven en omzetten in luxe. Hij leidde juist een sober bestaan, teruggetrokken en buiten de gemeenschap om maar niet in handen van de politie te vallen 1
- of
- Luxe goederen zijn volgens Smith zaken die het leven comfortabel maken. Ik zou vanuit deze definitie van luxe goederen El Chapo rijk noemen. Hij had een miljard dollar. Die kon hij misschien niet uitgeven omdat hij anders in handen van de politie zou vallen, maar hij had ze wel; hij had hoe dan ook meer dan andere mensen ooit zullen hebben. Bovendien had hij duikboten en vliegtuigen die niet noodzakelijk waren voor een eervol leven, maar uitsluitend dienden om zijn drugs te vervoeren en zo nog meer geld te verdienen 1

3 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Obama's poging tot hulp aan Mexico kan worden ondersteund met Pogges opvatting over de negatieve plichten voor rijke landen binnen de mondiale orde: via de wapenhandel berokkenen de Verenigde Staten in Mexico schade (corruptie en armoede) die zij moeten herstellen 1
  - een uitleg dat Obama's poging tot hulp aan Mexico aansluit bij een institutionele ethiek omdat hij de wapenhandel via wetgeving wilde aanpakken 1
  - een argumentatie dat Obama Rawls' opvatting over de plicht tot bijstand kan gebruiken omdat het terugdringen van de wapentoevoer meer veiligheid en minder corruptiemogelijkheden geeft en dus bijdraagt aan rechtvaardige liberale/fatsoenlijke basisinstituties in Mexico 1
- of
- een argumentatie dat Obama Rawls' opvatting over plicht tot bijstand niet had kunnen gebruiken omdat het terugdringen van de wapentoevoer niet de corruptie op zich aanpakt en dus niet bijdraagt aan het creëren van rechtvaardige liberale/fatsoenlijke basisinstituties in Mexico 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Obama had Pogges opvatting over de negatieve plichten voor rijke landen binnen de mondiale orde kunnen gebruiken: door de wapenhandel met Mexico berokkenen de Verenigde Staten schade aan de Mexicanen; er zijn veel gewelddadige conflicten waarbij onschuldige slachtoffers vallen. Bovendien halen de Verenigde Staten uit de wapenhandel winst, waarmee ze schade berokkenen aan de politieke stabiliteit in Mexico, waardoor onschuldige burgers onder de armoedegrens leven. De ellende in Mexico wordt mede veroorzaakt door de Verenigde Staten en dat verplicht de Verenigde Staten deze schade te herstellen 1
  - Obama wil de wapenhandel met wetten aanpakken om te voorkomen dat er wapens in Mexico terecht komen waarmee wordt gevochten. Obama kijkt dus naar de oorzaak van en verantwoordelijkheid voor de armoede van de Mexicanen die slachtoffer zijn van de corruptie en drugshandel. Dat Obama via wetgeving iets probeert te doen, past bij een institutionele ethiek, waarbij wordt gekeken naar de rechtvaardigheid of onrechtvaardigheid van nationale en internationale instituties 1
  - Obama had Rawls' opvatting kunnen gebruiken dat welvarende landen een plicht tot bijstand hebben aan landen zonder rechtvaardige basisinstitutes waar men onder de armoedegrens leeft. In Mexico is vanwege de corruptie duidelijk geen sprake van politieke autonomie van vrije en gelijke burgers, zoals Rawls het noemt. Vanuit dat standpunt hebben de Verenigde Staten de plicht om te helpen een samenleving te creëren in Mexico met een rechtvaardige basisstructuur: het inperken van de wapenhandel van de Verenigde Staten naar Mexico kan de corruptie terugdringen, het politieapparaat en de politiek eerlijker en stabiel maken en daarmee bijdragen aan het verbeteren van de basisinstitutes van Mexico 1
- of
- Obama had niet veel gehad aan Rawls' opvatting dat welvarende landen een plicht tot bijstand hebben aan arme landen die geen rechtvaardige basisinstitutes hebben. Het terugdringen van de wapentoevoer van de Verenigde Staten maakt Mexico wellicht een stuk veiliger, en corruptie rondom wapens zal wellicht afnemen. Maar dat pakt nog niet de corruptie van de overheid aan. Obama vervult met zijn poging in die zin niet per se de plicht tot bijstand van een welvend land aan een arm land zonder rechtvaardige basisinstitutes 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave dat soevereiniteit volgens het Handvest van de VN inhoudt dat een staat binnen zijn eigen grondgebied de hoogste macht vormt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de VN-drugsverdragen volgens Uruguay botsen met Uruguays soevereiniteit omdat het op het gebied van drugsbeleid zelf de hoogste macht wil zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie voor de aanpak van Mexico of voor die van Uruguay vanuit het begrip 'soevereiniteit' 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens het Handvest van de VN houdt soevereiniteit in dat een staat binnen zijn eigen grondgebied de hoogste macht vormt en dus geen verantwoording aan anderen verschuldigd is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De VN-drugsverdragen schrijven een ander drugsbeleid voor dan Uruguay wenst te voeren. Daarmee botsen ze volgens Uruguay met de eigen soevereiniteit. Uruguay houdt zich dan ook niet aan de verdragen en voert zijn eigen drugsbeleid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Het lijkt erop dat de VN-drugsverdragen voor Mexico in strijd zijn met de opvatting over soevereiniteit volgens het Handvest van de VN. In theorie zou Mexico het lidmaatschap van de VN kunnen opzeggen omdat Mexico het niet eens is met de VN-drugsverdragen. Toch vind ik de strategie van Mexico om de verdragen van binnenuit te veranderen verstandiger, omdat een lidmaatschap van de VN ook voordelen heeft 	1
of		
	<ul style="list-style-type: none"> • Uruguay handelt volgens het Handvest van de VN door een eigen drugsbeleid te voeren. Zolang andere lidstaten tegen het wijzigen van de VN-drugsverdragen zijn, zullen die verdragen niet veranderen. Daarom vind ik de aanpak van Uruguay om vanuit de mensenrechten het eigen beleid te rechtvaardigen beter dan de aanpak van Mexico om te wachten tot de VN-drugsverdragen zijn aangepast 	1
5	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de Verenigde Staten in tekst 2 uitgaan van 'verdienste': wie het goed doet, krijgt een hoog rapportcijfer 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat Bolivia, Venezuela en Ecuador in tekst 2 uitgaan van 'simpele gelijkheid': gelijke verdeling van beoordelen en beoordeeld worden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de huidige manier van beoordelen niet voldoet aan Walzers eis tot zelfbeschikking voor lokale verdelende rechtvaardigheid, omdat de Verenigde Staten via rapportcijfers het beleid van de Zuid-Amerikaanse landen afdwingen 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- De Verenigde Staten hanteren in tekst 2 het criterium 'verdienste': wie het Amerikaanse beleid steunt, krijgt een hoog cijfer en doet het goed. Wie het niet goed doet krijgt straf: een korting op hulp en steun 1
- Bolivia, Venezuela en Ecuador bepleiten in tekst 2 het criterium 'simpele gelijkheid'. Daarbij gaat het om een gelijke verdeling van lusten en lasten: alle landen mogen de manier beoordelen waarop andere landen meewerken aan het drugsbeleid van het betreffende land 1
- De huidige manier van beoordelen voldoet niet aan Walzers eis tot zelfbeschikking voor lokale verdelende rechtvaardigheid. De Verenigde Staten dwingen door het inhouden van steun af dat Zuid-Amerikaanse landen het drugsbeleid van de Verenigde Staten volgen. Als Zuid-Amerikaanse landen dit drugsbeleid van de Verenigde Staten negeren, krijgen ze een negatief rapportcijfer en worden ze gestraft. Ze zijn dus niet vrij om over hun eigen sociale goederen te beschikken 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Kinderen van Moeder Aarde

---

6 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Spinoza's uitspraak past bij Aristoteles' begrip van verdelende rechtvaardigheid omdat het gaat over de verdeling van privileges/lusten en lasten 1
- een uitleg dat Spinoza en de Thulenen het criterium 'gelijkheid' voor een rechtvaardige verhouding tussen de seksen afwijzen omdat ze de ene sekse boven de andere stellen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Verdelende rechtvaardigheid gaat bij Aristoteles over de verdeling van lusten en lasten en welke rechten verschillende groepen in een samenleving hebben. Spinoza's uitspraak gaat over deze verdeling van rechten, namelijk het recht om te besturen 1
- Spinoza wijst het criterium 'gelijkheid' af omdat vrouwen van nature minder rechten hebben dan mannen. Beckman geeft aan dat een samenleving waarin vrouwen als het sterke geslacht gelden minstens net zo goed denkbaar is. De Thulenen geloven namelijk dat vrouwen en mannen bijvoorbeeld niet even geschikt zijn om te regeren, omdat mannen er, vergeleken met vrouwen, niets van bakken 1

7 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de drie soorten capabilities: elementaire capabilities, inwendige capabilities en gecombineerde capabilities 1
- een uitleg met een citaat uit tekst 3 dat Schopenhauer meent dat vrouwen elementaire capabilities missen: vrouwen zijn van nature minderwaardig / het vrouwelijk tekort is aangeboren 1
- een uitleg met een citaat uit tekst 4 dat Groult meent dat vrouwen inwendige capabilities hebben gemist: vrouwen hebben nooit geleerd 'te redeneren of te scheppen' / vrouwen waren onwetend en onbekwaam door gebrek aan ontwikkeling 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Elementaire, inwendige en gecombineerde capabilities 1
- Schopenhauer meent dat “alleen al de aanblik van de vrouw ons leert dat ze niet geschikt is voor arbeid”. De vrouw is van nature minderwaardig en heeft volgens Schopenhauer aangeboren tekortkomingen. Vrouwen missen volgens hem elementaire capabilities 1
- Volgens Groult is onbekwaamheid van vrouwen niet aangeboren, maar gevolg van gebrek aan onderwijs en ontwikkeling. “De onwetendheid die daaruit voortvloeide” was voor nieuwe filosofen aanleiding om het vooroordeel van de klassieke filosofen over de zwakke geest van de vrouw over te nemen. De cultuur die Groult in tekst 4 beschrijft, houdt op deze manier een tekort aan inwendige capabilities in stand 1

Opmerking

Aan een antwoord dat vrouwen volgens Groult gecombineerde capabilities hebben gemist, kan geen scorepunt worden toegekend.

8 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het grondstoffenprivilege: machthebbers van een land mogen grondstoffen legaal verhandelen met andere landen 1
- een uitleg met tekst 6 dat de Thulenen de vloek van de hulpbronnen vermijden door af te zien van overmatige exploitatie van hulpbronnen: als er geen aanspraak wordt gemaakt op grondstoffen is er geen aanleiding voor een machtsstrijd 1
- een uitleg dat Pogge niet wil afzien van de exploitatie van hulpbronnen, maar voorstelt om internationaal andere afspraken te maken over het grondstoffenprivilege, om zo armoede door nationale conflicten over grondstoffen te vermijden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het grondstoffenprivilege houdt in dat machthebbers van een land de grondstoffen ervan legaal mogen verhandelen met andere landen. Ze mogen ook schulden maken en zelf beslissen wat ze met het geld doen 1
- De Thulenen zeggen in tekst 6 dat het verkeerd afloopt als ze het evenwicht in de natuur verstoren. Grondstoffen exploiteren voor iets anders dan eigen gebruik interesseert hen niet. Door deze opvatting geven grondstoffen geen aanleiding voor een strijd om de macht over Thule en vermijden de Thulenen de vloek van de hulpbronnen 1
- Pogge noemt het grondstoffenprivilege een kenmerk van de mondiale orde. Deze mondiale orde is schadelijk voor de armen en moet hervormd worden. Maar Pogge zou de oplossing van de Thulenen om minder grondstoffen te gebruiken niet realistisch en ook niet noodzakelijk vinden, omdat we ook gewoon betere afspraken zouden kunnen maken over de internationale handel in grondstoffen, om zo de armoede die ontstaat door de vloek van de hulpbronnen te voorkomen 1

Vraag	Antwoord	Scores
9	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de Badenburgers het principe van herverdeling van hulpbronnen kunnen gebruiken om aanspraak te maken op de grondstoffen van de Thulenen: Beitz stelt voor om de ongunstige economische uitgangspositie van de Badenburgers te compenseren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de Thulenen deze aanspraak met de kritiek van Rawls kunnen afwijzen: politieke en burgerlijke deugden bepalen het succes van een samenleving / hulpbronnen zijn niet bepalend voor de welvaart van een land 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Beitz stelt een principe van herverdeling van hulpbronnen voor om de relatief ongunstige uitgangspositie van landen zonder hulpbronnen te compenseren. Thule heeft veel hulpbronnen en zou volgens dit principe een gedeelte van hun hulpbronnen aan de Badenburgers ter beschikking moeten stellen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De Thulenen zouden de kritiek van Rawls op Beitz' herverdelingsprincipe kunnen gebruiken als verweer tegen de Badenburgers. Het succes van de Thuleense samenleving komt namelijk door hun rechtvaardige bestuur, hun betere economische structuur en hun waarden. Het komt helemaal niet door de aanwezigheid van hulpbronnen, want die gebruiken de Thulenen amper. Rawls zou daarom ook benadrukken dat de Badenburgers zich beter op een rechtvaardige basisstructuur zouden kunnen richten dan op een onrechtvaardige verdeling van hulpbronnen 	1
10	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van Hardins tragedie van de meent met de begrippen 'eindigheid', 'schaarste' en 'individueel belang' en 'gemeenschappelijk belang': de wereld/meent/hulpbron is eindig en als er aanspraak wordt gemaakt op gemeenschappelijk bezit dan zal er altijd schaarste ontstaan doordat individuele belangen met het algemeen belang botsen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van de kritiek van Hardin op de Thulenen met de begrippen 'eindigheid', 'schaarste' en 'individueel belang' en 'gemeenschappelijk belang': het vertrouwen dat Moeder Aarde voor iedereen kan zorgen is gevaarlijk, omdat de hulpbronnen eindig zijn en het individuele belang niet overeenstemt met het gemeenschappelijk belang in tijden van schaarste 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie welke opvatting over armoede realistischer is met een afweging van de opvattingen van de Thulenen en die van Hardin 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Door individuele belangen na te streven ondergraaft iedereen het gemeenschappelijke belang om hulpbronnen niet uit te putten. Omdat de meent niet oneindig is en het vruchtgebruik altijd toeneemt, ontstaat er meer schaarste en dus armoede 1
  - De Thulenen geloven dat Moeder Aarde voor iedereen kan zorgen. Ze ontkennen daarmee eenvoudigweg de onvermijdelijkheid van schaarste. Hardin vindt dat naïef, omdat mensen toch altijd hun eigenbelang voor het algemeen belang laten gaan als de hulpbronnen opraken. Het is makkelijk om te delen als er toch genoeg is, maar eens komt het punt dat ook de vriendelijke Thulenen het zich niet meer kunnen veroorloven om voor het gemeenschappelijke belang te kiezen 1
  - Hardin heeft gelijk dat er armoede ontstaat wanneer iedereen zo veel aarde nodig heeft als bijvoorbeeld de Badenburgers of de huidige westerse bevolking. De grote ecologische voetafdruk wordt daarmee de oorzaak van armoede. Maar Hardin gaat eraan voorbij dat het niet houdbaar is om altijd maar zo'n grote aanspraak op de aarde te blijven maken. Ik denk dat mensen wel degelijk in staat zijn om hun eigen belangen ondergeschikt te maken aan het gemeenschappelijk belang als de gevolgen steeds ernstiger worden. Ik geloof namelijk dat Aristoteles terecht opmerkt dat de mens ten diepste een gemeenschapswezen is en ik denk daarom juist dat de Thulenen gelijk hebben dat er best voldoende aarde voor iedereen is. Het is realistisch dat we zullen beseffen dat we niet onbeperkt aanspraak op hulpbronnen kunnen blijven maken 1
- of
- Ik denk net als Hardin dat mensen uiteindelijk niet in staat zijn om hun eigen belangen ondergeschikt te maken aan het gemeenschappelijk belang, zelfs als dat verstandig zou zijn. De Thulenen zijn naïef door te denken dat dit op een harmonieuze wijze kan plaatsvinden. Streven naar een wereld zonder armoede is een gevaarlijke vorm van wishful thinking die de zelfzuchtige natuur van de mens ontkent. In het nieuws zien we dagelijks de gewelddadige voorbeelden die deze conclusie over de menselijke natuur onderstrepen. Ik denk daarom dat Hardin realistisch is door deze conclusie te accepteren 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave dat volken zich in hun idee over lokale rechtvaardigheid kunnen vergissen door er onterecht van uit te gaan dat de opvatting over rechtvaardigheid breed gedeeld wordt door alle delen van de bevolking 1
- een weergave dat volken zich in hun idee over lokale rechtvaardigheid kunnen vergissen wanneer een hoog gewaardeerd sociaal goed wordt misbruikt om andere sociale goederen te verkrijgen 1
- een argumentatie met Solnits opvatting over mannen dat de absolute heerschappij van vrouwen een van deze vergissingen volgens Walzer is 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volken kunnen zich in hun idee over lokale rechtvaardigheid vergissen door er onterecht van uit te gaan dat de opvatting over rechtvaardigheid breed gedeeld wordt door alle delen van de bevolking 1
- Wanneer een hooggewaardeerd sociaal goed wordt misbruikt om andere sociale goederen te verkrijgen, dan is dat volgens Walzer een tweede vergissing. Daarom moet iedereen er volgens Walzer altijd alert op blijven dat er geen machtsmisbruik plaatsvindt 1
- Ik ben het eens met Solnit dat meer inspraak voor vrouwen een goede zaak is, maar ik geloof ook dat een absolute heerschappij zoals in Thule een vergissing zou zijn. Dat een handicap alleen bij mannen voorkomt, betekent nog niet dat alle mannen gehandicapt zijn. Solnit zegt zelf dat niet alle mannen arrogant zijn, maar alleen sommige. Dat zou betekenen dat ook mannen heel nuttige leiders kunnen zijn. Dan is er mogelijk sprake van de vergissing dat de superioriteit van vrouwen niet zo breed gedragen wordt als verondersteld 1

of

- Ik ben het wel eens met de Thulenen dat vrouwen beter dan mannen geschikt zijn om te leiden, omdat mannelijke leiders zoals Solnit zegt vaak zelfingenomen zijn zonder verstand van zaken te hebben. Solnit geeft toe dat deze analyse niet voor alle mannen geldt, maar de grote uitdagingen op het gebied van milieu en internationale conflicten staan de mensheid niet toe nog langer risico's met de mannelijke zwaktes te nemen. De heerschappij van vrouwen is daarom geen vergissing en kan breed worden gedragen. Ik maak me geen zorgen dat vrouwen hun positie misbruiken, omdat alleen mannen dat zouden doen 1

Opgave 3 Grensmuren

12 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 7 dat Nunez de drie basisprincipes van Cicero kan gebruiken om het bestaan van de muur te rechtvaardigen (per juiste toepassing 1 scorepunt toekennen): 3
  - niemand schaden: de muur is er om te voorkomen dat Amerikanen geschaad worden / de muur schaadt niemand / de Verenigde Staten hebben het recht zich te verdedigen
  - rekening houden met eigen mogelijkheden: zonder muur worden de Verenigde Staten overspoeld door migranten
  - rekening houden met verdiensten: migranten die zonder verdienste de Verenigde Staten binnen willen komen zijn te vergelijken met inbrekers
- een uitleg met tekst 7 dat volgens Bentveld rechtvaardigheid alleen ontoereikend is en ook medemenselijkheid nodig is: de muur is wettelijk rechtvaardig maar het tegenhouden van mensen (op zoek naar een beter leven) is niet medemenselijk 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Nunez kan de drie basisprincipes van Cicero gebruiken om het bestaan van de muur te rechtvaardigen. Het eerste principe is dat niemand schade wordt aangedaan. Volgens Nunez is de muur een middel om schade te voorkomen, zoals een deur die op slot is voorkomt dat er ingebroken wordt 1
- Verder moeten we volgens Cicero rekening houden met de eigen mogelijkheden. Volgens Nunez kunnen de Verenigde Staten onmogelijk de grenzen openzetten voor alle Mexicanen die het land in willen 1
- Tot slot moet je bij rechtvaardigheid rekening houden met verdiensten. Nunez ziet de immigranten als inbrekers die het niet verdienen dat de Amerikanen hen iets verschuldigd zijn 1
- Bentveld zou daar tegenin kunnen brengen dat een strikt beroep op rechtvaardigheid ontoereikend is. Het probleem van de muur is volgens Bentveld dat die onmenselijk is. Nunez kan wel zeggen dat de muur voldoet aan de wet en dus valt onder het begrip van rechtvaardigheid, en dat de Amerikanen niet de plicht hebben medemenselijk te zijn tegen de Mexicanen, maar de ongelijkheid tussen de Verenigde Staten en Mexico is zo groot dat het alleen maar tegenhouden van migranten die op zoek zijn naar een beter leven niet medemenselijk is 1

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 4	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van het verband tussen gastvrijheid en wereldburgerrecht volgens Kant: door de eindige omvang van de aarde heeft ieder mens het recht in een ander land gastvrij ontvangen te worden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met de begrippen 'gastrecht' en 'bezoekrecht' dat Uriel volgens Kant misbruik heeft gemaakt van de Amerikaanse gastvrijheid (per juist element 1 scorepunt toekennen): 	2
	<ul style="list-style-type: none"> – gastvrijheid houdt alleen in dat Uriel bezoekrecht heeft en zich mag aanbieden aan de Amerikaanse samenleving – gastvrijheid houdt niet in dat Uriel gastrecht heeft waarmee hij aanspraak mag maken op een langer verblijf in de Verenigde Staten 	
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie of het uitzetten van Uriel rechtvaardig is aan de hand van een expliciete invulling van het begrip 'rechtvaardigheid' 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het wereldburgerrecht is gebaseerd op het idee dat de aarde een beperkte omvang heeft en dat niemand van oorsprong meer recht heeft op een bepaalde plek dan een ander. Daarom moeten we vreemdelingen gastvrij ontvangen en hen niet vijandig behandelen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ondanks dat Uriel recht heeft op een gastvrije behandeling, heeft hij volgens Kant misbruik gemaakt van de Amerikaanse gastvrijheid. Gastvrijheid gaat over de manier waarop een vreemdeling ontvangen wordt door een samenleving. Volgens het bezoekrecht mag Uriel zich aanbieden aan de Amerikaanse samenleving 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit gastvrijheid volgt echter niet automatisch het recht om voor langere tijd in een andere samenleving te verblijven, wat Kant 'gastrecht' noemt. Uriel was illegaal in de Verenigde Staten, de Amerikanen hebben Uriel immers geen verblijfsstatus gegeven. Daarom heeft hij misbruik gemaakt van de Amerikaanse gastvrijheid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Ik vind de uitzetting van Uriel onrechtvaardig. Hij heeft zich namelijk altijd netjes gedragen en jaren hard gewerkt. Rechtvaardig is volgens mij dat iemand krijgt wat hij verdient. Uriel is weliswaar illegaal in de Verenigde Staten, maar de Amerikanen hebben decennia lang van Uriel kunnen profiteren. Daarom is het onrechtvaardig om hem zomaar uit te zetten 	1
of		
	<ul style="list-style-type: none"> • Het is misschien heel vervelend voor Uriel dat hij na al die tijd wordt uitgewezen, maar het is niet onrechtvaardig. Door illegaal in Amerika te verblijven nam hij een risico en hij wist wat de gevolgen konden zijn. Onder rechtvaardigheid versta ik dat je handelt volgens de wetten van een land. Uriel heeft zich misschien wel altijd netjes gedragen, maar illegaal blijft illegaal 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat positieve plicht hoort bij herstellende verantwoordelijkheid: het gaat erom het welzijn van anderen te bevorderen 1
- een uitleg dat negatieve plicht hoort bij resultaatsverantwoordelijkheid: het gaat erom anderen niet te schaden 1
- een uitleg met tekst 8 dat volgens Muižnieks sommige landen de negatieve plicht niet nakomen door bij vluchtelingen onnodig leed te veroorzaken 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Positieve plicht is een actieve plicht om het welzijn van anderen te bevorderen. Dit komt overeen met herstellende verantwoordelijkheid waarbij je verantwoordelijk bent voor het welzijn van een ander 1
- Negatieve plichten gaan over het niet schaden van anderen. Dit komt overeen met resultaatsverantwoordelijkheid waarbij je alleen verantwoordelijk bent voor het leed dat je anderen zelf hebt aangedaan 1
- Volgens Muižnieks komen sommige Europese landen hun negatieve plicht niet na om leed te voorkomen. Door het bouwen van hekken en door vluchtelingen op te sluiten in gevangenisachtige gebouwen wordt hun onnodig leed bezorgd 1

15 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de drie redenen om niet te hoeven helpen (alleen 1 scorepunt toekennen als alle drie de redenen genoemd worden): 1
  - We hebben geen een-op-eenrelatie met de persoon in nood.
  - De fysieke afstand tot de mensen in nood is te groot.
  - De kwantiteit van de nood is te groot.
- een uitleg dat het bouwen van grensmuren past bij het niet hebben van een een-op-eenrelatie, omdat we ons psychologisch afschermen tegen mensen aan de andere kant van de grens / een uitleg dat het bouwen van grensmuren past bij dat de kwantiteit van nood te groot is, omdat burgers bang zijn hun welvaart te verliezen 1
- een weergave van de kritiek van Singer: dat we ons minder betrokken voelen bij mensen in nood doet niets af aan de plicht hen te helpen (een-op-eenrelatie) / we kunnen veel meer van onze welvaart afstaan dan we nu doen (kwantiteit) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Singer zijn er verschillende redenen waarom we mensen in nood niet helpen. We hebben geen een-op-eenrelatie met mensen in nood, de fysieke afstand tot mensen aan de andere kant van de wereld is te groot en de armoede in de wereld is te groot, dus is hulp zinloos 1
- Het bouwen van een muur versterkt de reden dat we geen een-op-eenrelatie hebben met mensen in nood. Volgens de kritische journalisten willen mensen het gevoel hebben dat ze beschermd zijn tegen bedreiging van buiten. Door het bouwen van een muur wordt de psychologische afstand tussen ons en armen elders vergroot 1
- Volgens Singer doet de psychologische afstand die we voelen naar mensen in nood niets af aan onze morele plicht om te helpen. Dat we ons minder betrokken voelen bij mensen met wie we geen een-op-eenrelatie hebben is emotioneel wel verklaarbaar, maar maakt niets uit voor de morele plicht. In plaats van ons achter een muur af te schermen van migranten, zouden we hen juist moeten helpen 1

of

- Het bouwen van een muur versterkt het idee dat de kwantiteit van de nood te groot is. Volgens de kritische journalisten zijn de burgers van rijke landen bang hun welvaart te verliezen aan migranten. Zij denken dus dat de nood groter is dan hun eigen welvaart kan dragen 1
- Volgens Singer kunnen we veel meer van onze welvaart opgeven dan we nu doen. Dat de kwantiteit van de nood te hoog is, bestrijdt Singer. We kunnen zeker een deel van onze welvaart afstaan, zonder dat we daarmee direct zelf in nood komen. In plaats van ons af te schermen van migranten zouden we dus een deel van onze welvaart moeten gebruiken om hen te helpen 1

16 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een filosofisch relevante weergave van een opvatting van de menselijke natuur 1
- een argumentatie met deze opvatting van de menselijke natuur of het nastreven van mondiale rechtvaardigheid utopisch is 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Mensen zijn van nature in de eerste plaats gericht op hun eigenbelang 1
- Ik denk dan ook dat volledige mondiale rechtvaardigheid onhaalbaar is en het nastreven ervan utopisch is. We kunnen wel kritiek hebben op de structuur van onze samenleving zoals Žižek doet. En we kunnen een andere structuur nastreven. Maar ik denk dat dit de onrechtvaardigheid niet de wereld uit zal helpen. Uiteindelijk zullen sommige mensen, zoals in het Westen, het beter hebben dan mensen in derdewereldlanden en de rijke westerlingen zullen niet bereid zijn hun welvaart af te staan om die ongelijkheid op te heffen 1

of

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Ik geloof niet dat het in de natuur van de mens zit om andere mensen moedwillig onrechtvaardig te behandelen. De mens is van nature een sociaal wezen en is er niet op gericht om zijn medemens kwaad te doen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Dat dit nu toch gebeurt heeft veel meer te maken met de manier waarop onze samenleving georganiseerd is. De structuur van onze samenleving is onrechtvaardig, zoals Žižek ook aangeeft. Ongelijkheid ontstaat doordat wij bijvoorbeeld goedkoop spullen willen kopen die onder onrechtvaardige omstandigheden gemaakt worden. Als iedereen gelijk behandeld wordt en voldoende heeft om niet in armoede te leven, is mondiale rechtvaardigheid een haalbaar ideaal 	1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	naar: De Correspondent – Door deze tunnel liep ‘s werelds meest gezochte man zijn vrijheid tegemoet – 18 juli 2015
tekst 2	naar: Trouw – ‘War on drugs’ heeft beste tijd gehad – 4 juni 2013
tekst 3	naar: Schopenhauer – Er is geen vrouw die deugt – De Arbeiderspers, 1974
tekst 4	naar: Benoîte Groult – Vrouwen zijn mislukte mannen – Arena, 1993
tekst 5 en 6	naar: Thea Beckman – Kinderen van Moeder Aarde – Lemniscaat, 1985
tekst 7	bron: VARA – De Muur – 13 november 2014
tekst 8	bron: nos.nl – raad-van-europa-kraakt-ontvangst-vluchtelingen-europa – 10-12-2015